

Питання становлення та подальшого формування власного стилю професійної діяльності музиканта-педагога набуває нагальності у зв'язку із загостренням суперечностей між об'єктивними вимогами до розвитку креативного потенціалу особистості музиканта-педагога й традиційною системою підготовки професіоналів в педагогічних вузах. Їх розв'язання можливе за умови серйозної уваги до підготовки майбутнього фахівця, сьогоденного студента, який буде здатен завтра високопрофесійно здійснювати освітньо-виховні задачі. Професійна компетентність та мобільність музиканта-педагога мають забезпечити йому володіння власним стилем професійної діяльності.

Література

1. Гримак Л. Резервы человеческой психики: Введение в психологию активности. – М.: Полнпиздат, 1987. – 286 с.
2. Гуревич Л. Эпюд о темпераменте // Популярная психология: Хрестоматия: Учеб. пособие для студентов пединститутов / Сост. В. В. Мироненко. – М.: Просвещение, 1990. – 399 с.
3. Дичківська І. Основи педагогічної інноватики: Навчальний посібник. – Рівне: Зелент, 2001. – 222 с.
4. Кабаченко Т., Рыбина Г. Личностный компонент индивидуального способа действия // Психологические проблемы повышения эффективности деятельности производственных коллективов (Тезисы докладов науч.-практ. конф.). – Курган, 1981 – 272 с.
5. Капська А. Соціальна робота: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
6. Кононко Е. Чтобы личность состоялась. – К.: Рад. шк., 1991. – 221 с.
7. Мордовская А. Формирование готовности студентов к осуществлению педагогической деятельности // Профессиональное самоопределение студентов. Метод. реком. науч.-метод. конф. преподавателей и студентов / Ред. коллегия: В. Г. Аржаков и др. – Якутск: ЯГУ, 2000. – 208 с.
8. Обзорная информация „Профессиональное самоопределение и становление личности при формировании специалиста с высшим образованием» / Под ред. Т. В. Кудрявцева. – М.: ОНИ НИИВЦ, 1977 – 52 с.
9. Професійна освіта: Словник / Укл. С. У. Гончаренко та ін.; За ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
10. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К.: УРЕ, 1997 – 775 с.
11. Ходаков А. Формирование стиля воспитательной деятельности // Профессиональная деятельность молодого учителя: Социально-педагогический аспект / Под ред. С. Г. Вершловского, Л. Н. Лесохиной. – М.: Педагогика, 1982. – 144 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Носаченко Т. Б.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

Анотація. У статті розглядається проблема професійної підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення курсу «Педагогічний малюнок».

Ключові слова: наочне навчання, педагогічний малюнок, професіоналізм, методична підготовка.

Анотація. Носаченко Т. Б. Формирование профессиональной готовности будущих учителей изобразительного искусства. В статье рассматривается проблема профессиональной подготовки будущих учителей изобразительного искусства в процессе изучения курса «Педагогический рисунок».

Ключевые слова: наглядное обучение, педагогический рисунок, профессионализм, методическая подготовка.

Annotation. Nosachenko T. Formation of the professional readiness of the future teachers of imitative art. The article smooth the problem of professional preparation of the future teachers of imitative art in the process study «Pedagogical drawing».

Key words: visual aids, pedagogical drawing, professional skills, methodical preparation.

Постановка проблеми. Державна концепція реформування системи художньо-педагогічної освіти передбачає безперервну професійну підготовку фахівців за кваліфікаційним рівнем бакалавр, спеціаліст, магістр. Важливою ланкою в цій системі є методична підготовка бакалаврів, зміст якої забезпечується освітньо-професійними програмами для вищих навчальних закладів IV рівня акредитації. Значне місце серед навчальних дисциплін спеціальності 6.010103 «Педагогіка та методика середньої освіти. Образотворче мистецтво» належить курсу «Педагогічний малюнок». Дидактична необхідність його вивчення зумовлюється об'єктивними потребами перебудови системи вищої художньо-педагогічної освіти, визначеними державною національною програмою «Освіта. Україна XXI століття», державною програмою «Вчитель» [1], сучасними дослідженнями психолого-педагогічної науки щодо нових теорій і технологій навчально-виховного процесу, новим змістом професійно-діяльнісної підготовки студентів у вищих навчальних закладах.

Педагогічний малюнок є основним методичним інструментом технології навчання образотворчому мистецтву і як засіб наочного навчання має давні джерела та багатовікову історію. Питання наочного навчання є актуальними і для сучасної системи художньо-педагогічної підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах та професійної діяльності вчителів образотворчого мистецтва в умовах загальноосвітніх закладів різних типів.

Професійна підготовка майбутніх фахівців до управління процесом художньо-естетичного виховання особистості засобами образотворчого

мистецтва потребує нових підходів до питань формування їх методичної готовності та компетентності, що потребує від спеціаліста високого рівня практичних вмінь в імпровізаційно-виразному педагогічному малюванні. Таке професійне вміння є часткою педагогічної майстерності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Отже, **метою статті** є дослідження особливостей професійної підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення курсу «Педагогічний малюнок».

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема наочного навчання є об'єктом вивчення дослідників різних галузей науки. Педагогічний малюнок виступає невід'ємною складовою становлення творчої особистості (Альтшуллер С., Гільбух Ю., Моляко В.) та професійної підготовки майбутнього вчителя до естетично-виховної роботи (Барбіна Є., Сергєєв В., Руслова Т., Фадєєва Н.) [2]. Наочне навчання основам образотворчого мистецтва розглядається як дидактичний вплив на формування цілеспрямованого сприйняття й розширення уявлення про предметний світ та явища природи за допомогою образотворчо-інформаційного ряду та різних методів наочного пояснення.

Виклад основного матеріалу. Педагогічний малюнок, як академічна навчальна дисципліна, забезпечується науково-структурним змістом питань та завдань з позицій психології творчості, педагогічної теорії управління процесом художньої діяльності, визначає методичну технологію наочного навчання. Вивчення курсу ставить за мету професійно підготувати вчителя з високим рівнем методичної майстерності викладання образотворчого мистецтва й педагогічної готовності до управління художньою діяльністю школярів з використанням сучасних технологій наочного навчання. Наочність у формі педагогічного малюнку виступає інформаційно-методичним компонентом структури педагогічного процесу.

Курс «Педагогічний малюнок» озброює майбутніх спеціалістів знаннями й практичними вміннями з педагогічного малювання, професійною компетентністю вирішувати завдання художнього навчання та естетичного виховання школярів засобами образотворчого мистецтва. Наочне навчання на заняттях образотворчого мистецтва необхідно розглядати як методично забезпечений процес передачі знань та досвіду, наставляння й пробудження до цілеспрямованих розумово-практичних способів дій, вимовляння й обґрунтування думки, положень про закономірності формоутворення та способи і прийоми створення зображення засобами різних видів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва за допомогою візуально-інформаційного показу, пояснення програмного матеріалу для засвоєння його учнями.

Програмою передбачена система вправ - завдань, що забезпечують формування знань та розвиток у студентів професійно значущих умінь і навичок. Серед них: оволодіння методом наочного показу і пояснення, формування вміння наочно демонструвати зображальну інформацію на класній дошці чи на будь-якій площині; послідовне засвоєння закономірностей методів наочного навчання, формування методичної майстерності; цілеспрямоване оволодіння зображально-виражальними засобами створення доступного для сприйняття малюнку за матеріалами шкільної програми; формування гнучких художньо-методичних вмінь в педагогічному малюванні і творчої потреби в нових пошуках ефективних методів наочного навчання.

Наочне навчання в системі художньо-педагогічної освіти є основою змісту методичної технології процесу підготовки фахівців, професійного формування і розвитку творчої особистості майбутніх вчителів. Методика наочного навчання дозволяє перетворювати візуальне спостереження в чітко побудовану систему знань, розумово-практичних способів дій в процесі художньої діяльності.

Теоретичне вивчення питань методики наочного навчання передбачає освоєння особливостей педагогічного малюнку, оволодіння якими дозволяє дидактично мислити й методично пояснювати програмний матеріал образотворчою мовою. Практичні завдання спрямовані на професійне оволодіння методикою наочного навчання, за допомогою якої майбутній фахівець зможе доступно для учнів пояснити основні положення образотворчої грамоти та закономірності формоутворення і створення композиції.

В процесі засвоєння теоретичних положень методики наочного навчання та оволодіння практичними навичками педагогічного малювання студенти повинні: осягнути можливості методики наочного навчання, вміти створювати на основі набутих знань власний педагогічний підхід до розв'язання тих чи інших навчально-виховних проблем, висувати та аргументувати власні методичні рішення, знати зміст основних положень образотворчої грамоти, які розкривають сутність і специфіку різних видів і жанрів пластичних мистецтв, шляхи практичної реалізації професійних знань і навичок в процесі художньо-естетичного виховання школярів.

Рівень засвоєння програмного матеріалу дисципліни зумовлюється цілеспрямованою організацією практичного опрацювання компонентів державного освітнього стандарту загальної середньої школи, які включають: а) змістовне наповнення завдань на кожному ступені школи; б) засади формування і прогнозування розвитку освіти, процесів художньо-культурного виховання підрастаючого покоління засобами різних видів пластичних мистецтв; в) оптимізацію діяльності за умов цілеспрямованої організації і координації заходів щодо вивчення та впровадження наукових досліджень, передових педагогічних технологій у навчально-виховний процес з метою підвищення рівня професійної готовності, методичної майстерності. Оволодіння наочно-методичною майстерністю дозволить спеціалісту займатися творчою педагогічною діяльністю, вільно вибирати

форми, методи, засоби наочного навчання, виявляти педагогічну ініціативу, постійно підвищувати свій кваліфікаційний рівень, професійну культуру.

Процес педагогічного управління навчальною діяльністю студентів на заняттях педагогічним малюнком забезпечує: засвоєння залежності виразного наочно-інформаційного зображення від типів зображальної поверхні та образотворчих формоутворюючих способів відтворення образу сприйняття, уявлення в будь-яких розмірах та величинах; засвоєння психологічних закономірностей сприйняття та формування умінь використовувати їх при створенні різних типів структури зображення (лінійне, об'ємно-конструктивне, тонове тощо), образ та виразність якої впливає на результат наочного пояснення; глибоке засвоєння законів, принципів і засобів педагогічного малюнка, оволодіння якими повинно здійснюватися майже автоматично, що допомагає вирішувати завдання художньо-культурної підготовки школярів; навчання на основі ґрунтовного оволодіння образотворчою грамотою, що допомагає визначати функціональні структури зображення і дозволяє вільно втілювати творчі задуми на достатньо високому професійному рівні; формування уміння здійснювати вибір художньо-образної структури зображення в його функціональному зв'язку з художніми засобами та матеріалами малюнка, що розвиває «мислення в матеріалі».

На заняттях педагогічним малюнком студенти повинні оволодіти методикою та практичними навичками послідовного виконання зображення різної величини. Зображення різноманітних об'єктів навколишньої дійсності необхідно рекомендувати студентам виконувати у вигляді невеличких начерків, замальовок, короткочасних малюнків для наочного пояснення матеріалу як для всього класу (фронтальний показ), так і особисто для окремого учня (індивідуальне пояснення).

При виконанні навчального завдання студенти повинні оволодіти різними засобами зображення, вміти виконувати графічний, тоновий,

пластичний, конструктивний малюнок, вмiти використовувати лiнiю, тон, свiтлотiнь, пляму, колiр, способи i прийоми виразного вiдтворення форми та мотиву на великому чи малому форматi.

Навчально-репродуктивнi вправи зумовленi вимогами програми й спрямованi на вирiшення завдань оволодiння закономірностями образотворчої грамати й особливостями художньо-виразної мови рiзних пластичних мистецтв. Такими навчально-репродуктивними вправами можуть бути вправи на: засвоєння нового матерiалу, вивчення тем та технiк зображення; повторення навчального матерiалу та закрiплення знань i навичок; закрiплення комбiнаторних навичок в процесi роботи фарбами; закрiплення умiнь використовувати основнi закономірностi художньої мови та зображально-виражальнi засоби рiзних видiв образотворчого мистецтва та iн.

Педагогiчний малюнок ґрунтується на загальних законах предметного зображення, якi заснованi на знаннях закономірностей лiнiйної та повітряної перспективи, пластичної анатомії, умiннях швидкого i лаконiчного зображення, поняттi i вiдчуттi форми, фону, фактури, матерiалу, розумiннi залежностi вибору матерiалу вiд задуму. Наведемо приклади завдань для студентiв:

1. Виконати педагогiчний малюнок, який наочно пояснює виражальнi засоби художнього вiдтворення об'єктiв навколишнього свiту.
2. Виконати педагогiчний малюнок, який наочно пояснює основнi положення образотворчої грамати.
3. Послiдовне зображення об'єктiв навколишньої дiйсностi за вiдтворюючою програмою з метою методичного пояснення зображальних засобiв iх художнього вiдтворення.
4. Виконати педагогiчний малюнок, що наочно пояснює теоретичнi вiдомостi про закономірностi композицiї.
5. Виконати педагогiчний малюнок з використанням виразних засобiв

- зображення об'єктів рослинного світу. Наочно-методично обґрунтувати завдання на виявлення симетрії, силуету, контрасту тощо.
6. Виконати педагогічний малюнок об'єктів тваринного світу засобами лінійного, силуетного та плямового зображення різними матеріалами (птахи, комахи, риби, домашні та дикі тварини).
  7. Виконати педагогічний малюнок предметів побуту в різних положеннях відносно лінії горизонту (меблі, посуд, інші предмети).
  8. Виконати зображення стилізованих форм предметів побуту - представників фауни та об'єктів рослинного світу.
  9. Виконати педагогічний малюнок об'єктів трудової діяльності людини за темами програми (транспорт, знаряддя праці, техніка).
  10. Виконати педагогічний малюнок за мотивами рослинного орнаменту, візерунку на основі стилізованої, декоративної форми з метою послідовного зображення й композиційного рішення (ритм, умовність, рух, симетрія тощо).
  11. Виконати педагогічний малюнок фігури людини в різних положеннях (стоїть, сидить, тягне, несе, біжить тощо).
  12. Схематичне зображення голови людини в різних поворотах та нахилах.
  13. Схематично-образне зображення голови різних представників фауни. Маска як декоративна форма образу.
  14. Виконати педагогічний малюнок за змістом, що відображає різні природні, пейзажні, географічні види нової планети (літо, зима, північ, пустиня, степ, гори тощо).
  15. Виконати педагогічний малюнок, що пояснює поняття про різноманітність ліній (прямі, криві, круглі, ламані, хвилясті, тонкі, товсті, різного напрямку, характеру тощо).
  16. Виконати педагогічний малюнок стилізованих форм героїв казок, оповідань, народних персонажів тощо. Образне рішення для будь-якого виду художньої діяльності.

17. Розробка пізнавально-інформаційних репродуктивних вправ для одного із видів художньо-творчої діяльності за змістом програми.

Висновки. На заняттях педагогічним малюнком закріплюються професійно-значущі знання, уміння і навички. Значна увага приділяється формуванню розширених загально-педагогічних знань студента, що забезпечують уміння планувати, здійснювати процес управління образотворчою діяльністю школярів і проводити контроль, корекцію і регуляцію систем взаємовпливів, націлених на формування стійких характеристик готовності до художньо-педагогічної діяльності відповідно сучасним вимогам до рівня підготовки спеціаліста, його професійної компетенції та майстерності.

Такий підхід до вивчення мистецьких дисциплін формує громадську позицію й професійну спрямованість майбутнього вчителя, його високі ділові та творчі якості, методичну майстерність і компетентність, уміння обґрунтовувати творчі методи та форми особистої діяльності, потребу в постійному поновленні своїх знань, пошуку нових методів навчання та педагогічних технологій вирішення завдань художньо-естетичного виховання підростаючого покоління.

Література

1. Державна програма «Вчитель». – К., 2002. – 40 с.
2. Барбіна Є. С. Формування педагогічної майстерності вчителя в системі неперервної педагогічної освіти // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Зб. наук. праць. – Ч 2. – К., 2001. – 302 с.

МУЗИЧНА ОСВІТА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII ТА ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТОЛІТЬ

Омельченко А. І.

Бердянський державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються питання, пов'язані з музичною освітою другої половини XVIII та першої половини XIX століть. Організація музичної освіти у цей час продовжує усталені традиції використання кращих досягнень національної й світової музичної культури. Застосування різних форм і методів музично-естетичного виховання молоді використовувалось з метою формування особистості та професійної підготовки вчителя музики.

Ключові слова: музична освіта, національна культура, учитель музики, музично-естетичне виховання.